

Asia: VN/11810/2021

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain muuttaminen

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit esityksestä ja sen tavoitteista

-

Kommenttinne esitysluonnoksen jaksosta "Keskeiset ehdotukset"

-

Avolaitossijoituksen edellytysten täsmentäminen (muutosehdotukset vankeuslain 4 luvun 9 §:ään ja 6 luvun 1 §:ään)

Vankeuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että avovankilaan sijoitus- tai siirtopäätöstä tehtäessä kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota vangin rikollisuuden laatuun ja vaarallisuuteen. Tavoitteena on varmistaa se, että avovankilaan ei sijoiteta vankeja, joiden arvioidaan jatkavan rikollista toimintaa tai vaarantavan vankilan turvallisuutta. Esityksen mukaan ehdotus selventäisi nykyistä käytäntöä siitä, ettei esim. järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittyneitä henkilöitä lähtökohtaisesti sijoitettaisi avolaitokseen. Avolaitossijoituksen mahdollisuutta ei kuitenkaan kategorisesti poissuljettaisi yhdeltäkään vankiryhmältä.

Rikosseuraamuslaitos katsoo, että ehdotetulla voi sinällään olla nykyistä sijoittelukäytäntöä selventävä vaikutus. Ehdotettu sääntelyn täsmentäminen vastaa sitä, mitä avolaitossijoitusta harkittaessa otetaan huomioon. Olennaista on, että edelleen voitaisiin käyttää yksilökohtaista harkintaa vangin vaiheittaisen vapautumisen mahdollistamisessa.

Määräaikaisesta avolaitossijoituksesta luopuminen

Esityksen mukaisesti avolaitossijoitukset olisivat voimassa toistaiseksi ja määräaikaisista sijoituksista luovuttaisiin. Rikosseuraamuslaitos pitää muutosta perusteltuna. Toistaiseksi voimassa olevat sijoitukset tukevat Rikosseuraamuslaitoksen strategisen tavoitteen mukaisesti vaiheittaista vapauttamista. Toistaiseksi voimassa oleva avolaitossijoittelu olisi myös vangin näkökulmasta

ennustettavampaa. Mikäli avolaitossijoituksen aikana osoittautuu, että vanki ei noudata avovankilan järjestystä ja päihitteettömyyttä, voidaan sijoitus ottaa uudelleen arvioitavaksi.

Vangin sähköinen valvonta avolaitoksessa

Avolaitokseen sijoitettaessa tai siirrettäessä vangin tulisi sitoutua sähköiseen valvontaan. Säännöksellä varmistettaisiin se, että vanki sitoutuu tällaiseen valvontaan ennen sijoituspäätöksen tekemistä. Rikosseuraamuslaitos kannattaa esitettyä muutosta. Sitoutuminen avolaitoksen sähköiseen valvontaan selkiyttäisi myös vangille hänen omaa suostumustaan.

Varmuosastossijoituksen edellytykset

Varmuosastolle sijoittamista koskevaa säännöstä muutettaisiin vastaamaan paremmin sijoituksen turvaamistoimiluonnetta. Varmuosastossijoituksen lähtökohtana olisi se, että sijoittaminen olisi perusteltua pykälässä säädetyn toiminnan estämiseksi. Sanamuodon muutoksella ei olisi tarkoitus olennaisesti muuttaa nykyistä käytäntöä. Rikosseuraamuslaitos pitää varmuosastossijoituksen edellytyksien nykyistä täsmällisempää määrittelyä ja rikollisen toiminnan jatkamisen estämistä koskevan perusteltua -kynnyksen täsmentämistä kannatettavina ja lain tulkintaa selkeyttävinä.

Sijoittaminen voitaisiin tehdä sen estämiseksi, ettei vanki jatka rikollista toimintaa vankilassa. Säännös ei enää edellyttäisi yksittäisen rikostunnusmerkistön täyttymisen arviointia, vaan yleisempää arviointia siitä, pyrkiikö vanki jatkamaan rikollista toimintaa vankilassa. Rikosseuraamuslaitos pitää positiivisena, että täsmennyksen myötä mahdollistuu laajempi arvio vangin potentiaalisesta rikollisen toiminnan jatkamisesta mm. vihjetietoihin perustuen. Rikollisen toiminnan arviointi edellyttää myös tulevaisuuteen kohdistuvaa uhkaa eikä vain jo tehtyihin rikoksiin perustuvaa arviointia.

Rikosseuraamuslaitos katsoo, että säännöskohtaisissa perusteluissa voisi olla mahdollista avata tarkemminkin, mitä varmuosastossijoituksen perusteena käytettävät konkreettiset seikat voisivat olla.

Varmuosastolle sijoittamista ei voitaisi enää tehdä vangin oman turvallisuuden takaamiseksi. Rikosseuraamuslaitos pitää muutosta perusteltuna.

Tutkintavangin sijoittaminen varmuosastolle

Tutkintavankeuslakiin ehdotetaan mahdollisuutta sijoittaa tutkintavanki varmuosastolle. Rikosseuraamuslaitos pitää muutosta kannatettava ja vankilaturvallisuutta tehostavana uudistuksena.

Muut varmuosastoon liittyvät ehdotukset ja seikat

Täsmennykset koskien varmuusosastolle sijoitetun vapaa-aikaa, toimintoihin osallistumista, viestintää, tapaamisia ja muita yhteyksiä vankilan ulkopuolelle selkiyttävät nykytilannetta.

Sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen (erityisesti ehdotettu uusi vankeuslain 8 luvun 10 a § edellytyksistä ja vangin velvollisuuksista)

Rikosseuraamuslaitos pitää perusteltuna, että ulkopuoliseen laitokseen sijoittamista koskevaa sääntelyä täsmennetään. Ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen edellytyksiä ja vangin velvollisuuksia koskevat täsmennykset edistävät ja monipuolistavat ulkopuolisten sijoitusten käyttöä. Muutos huomioi nykyistä paremmin vangin yksilölliset kuntoutuksen ja elämönhallinnan tarpeet harkittaessa laitoksen ulkopuolista sijoitusta vankeuden eri vaiheissa.

Rikosseuraamuslaitos pitää kannatettavana, että lakiin kirjataan mahdollisuus sijoittaa alaikäinen vanki lastensuojelulaitokseen. Täsmennys tukee osaltaan lapsen edun toteutumista ja vankeusrangaistuksen haitallisten vaikutusten minimointia lapsen kehitykselle ja kasvulle.

Ulkopuolisen laitossijoituksen kustannukset maksettaisiin valtion varoista, eli Rikosseuraamuslaitos maksaisi kustannukset sijoituslaitokselle. Kustannusvastuun rajaaminen selkeyttää tilannetta, mutta vaarana on ulkopuolisen sijoituksen mahdollisuuden kapeneminen sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat aiemmin voineet päästä vankeusaikaiseen päihdekuntoutukseen hyvinvointialueen kustantamana. Sijoituksia ulkopuoliseen laitokseen on tehty yli kuuden kuukauden mittaista tuomiota suorittavien vankivanhempien kohdalla esimerkiksi päihdekuntoutuslaitoksiin, joihin voi ottaa lapsen mukaan. Tällöin sijoituksen on kustantanut lastensuojelu. Mikäli jatkossa sijoituksen kustantaa vain Rikosseuraamuslaitos, on vaarana, että vankivanhempien sijoitukset jäävät pois.

Esitysluonnoksessa mainitaan, että rangaistuksen päättymisen jälkeen Rikosseuraamuslaitos ei enää maksaisi mahdollisen jatkosijoituksen kustannuksia. Tämä vastaa nykyistä käytäntöä.

Ennen sijoittamista vangin tulisi suostua myös siihen, että Rikosseuraamuslaitos voi olla ulkopuolisen laitossijoituksen valmistelussa ja sijoituksen aikana yhteydessä muihin viranomaisiin ja yksityisiin yhteisöihin. Rikosseuraamuslaitos nostaa tältä osin esille tilanteet, joissa ulkopuolista sijoitusta valmistellaan ennen täytäntöönpanon alkamista, kun henkilö ei vielä ole vanki.

Vankiterveydenhuollolla on oikeus saada ainoastaan vangin terveystiedot käyttöönsä. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa antaa Rikosseuraamuslaitokselle oikeuden saada tarvittaessa tiedon ainoastaan vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä. Näin ollen siviiliarvioinnissa tapahtuva terveystiedon välittäminen Vankiterveydenhuollon yksikön poliklinikalle ei voimassa olevan sääntelyn mukaan ole mahdollista.

Ulkopuolisen laitossijoittelun valvonta ja ehtojen rikkominen

Rikosseuraamuslaitos kannattaa ulkopuoliseen laitokseen sijoitetun velvollisuuksista säätämistä laissa. Ulkopuolisen sijoituksen valvonnan täsmennykset selkiyttävät Rikosseuraamuslaitoksen roolia ehtojen rikkomistilanteissa ja valvonnan toimivaltuuksia vankilan ulkopuolella. Vangin keskeisimmät velvollisuudet olisivat osallistuminen laitoksessa järjestettävään toimintaan ja laitoksen järjestyksen

noudattaminen. Lisäksi vangin tulisi noudattaa liikkumisrajoituksia, jotka sijoituspäätöksessä asetettaisiin.

Velvollisuuksien määrittelyminen jatkossa sijoituspäätöksessä on selkeyttävä lähtökohta. Kuten nykyisinkin, vankia voitaisiin valvoa hänen ylleen kiinnitettävillä teknisillä valvontavälineillä. Laissa säädettäisiin myös siitä, että luvaton poistuminen sijoituslaitoksesta ja muiden sijoituspäätöksen ehtojen rikkominen olisi järjestyksellisesti rikkomus. Tällaiset rikkomukset käsiteltäisiin siten kurinpitomenettelyssä. Ehtojen rikkomistilanteita ja sijoituksen peruuttamista varten Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus viedä vanki takaisin vankilaan. Rikosseuraamuslaitos pitää tarkoituksenmukaisena sääntelyn muuttamista tältä osin vastaamaan valvotusta koevapaudesta annettua lakia. Rikosseuraamuslaitos saattaa tältä osin lisäksi harkittavaksi, olisiko tarpeen säätää myös esimerkiksi vankilan ulkopuolella siviilityöluvalla tai opintoluvalla olevan vangin kuljettamisesta vankilaan ja voimakeinojen käyttämisestä myös näiden vankilan ulkopuolelle sijoittuvien lupien valvonnan yhteydessä. Sitomista koskevassa säännöksessä säädettäisiin nykyistä selvemmin ilmoittamisesta terveydenhuollon ammattihenkilölle. Rikosseuraamuslaitos pitää esitettyä tältä osin sääntelyä selkeyttävänä.

Esitysluonnoksessa ehdotettu turvatarkastusta koskeva säännös ei sisällä enää mahdollisuutta turvatarkastuksen suorittamiseen omaisuuden suojelemiseksi. Esityksestä ei käy ilmi onko tämä tarkoituksellista. Rikosseuraamuslaitos saattaa lisäksi harkittavaksi, olisiko päihteiden valmistaminen ja käyttö on perusteltua kieltää myös kuljetuksen aikana.

Määräaikainen päätös puhelun kuuntelemisesta

Rikosseuraamuslaitos kannattaa uutta säännöstä siitä, että puhelun kuuntelusta ja tallentamisesta voitaisiin tehdä määräaikainen päätös. Esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa luvussa todetaan, ettei vuonna 2021 tallennettu yhtään kuunnelluista puheluista. Käytännössä puheluita ei kuunnella niiden tapahtuessa, vaan puhelut kuunnellaan tallenteelta.

Vankilaan ottamisen rajoittaminen

-

Muut muutosehdotukset (teknisluontoiset muutosehdotukset vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin sekä synnyttävän vangin sitomisen kieltö)

-

Muut muutosehdotukset (puolustustilalakia koskeva tekninen muutosehdotus)

-

Ehdotusten vaikutukset yleisesti sekä mahdolliset taloudelliset vaikutukset

Muutosvaikutukset Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmä Rotiin vaativat Rotin ylläpitotoimittajan työpanosta n. 60 htp:n verran ja asiakastietojärjestelmän muutoksista aiheutuu Rikosseuraamuslaitokselle noin 40 000 euron kustannukset. Näihin kustannuksiin ei ole laskettu Rikosseuraamuslaitoksen tai Oikeusrekisterikeskuksen virkamiestyöstä aiheutuvia kustannuksia, eli

40 000 euron kustannukset koostuvat kokonaan Rotin ylläpitotoimittajalta ostettavasta työstä. Kyseessä on kuitenkin vain tämän hetken arvio, ja lopullinen kokoluokka täsmentyy, kun säännösten lopullinen muotoilu on selvillä.

Käytännössä muutokset tehtäisiin vuoden ICT-budjetin puitteissa muuttamalla asiakastietojärjestelmän jatkokehityssuunnitelmaa. Näin ollen varsinaisia lisäkustannuksia ei aiheutuisi, vaan jatkokehityssuunnitelmasta tulisi jättää jotain jo aiemmin siihen suunniteltua pois. Pois jätettävät kokonaisuudet tulisi huomioida tulevien vuosien jatkokehityssuunnitelmassa ja budjetissa.

Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin sekä ihmisryhmiin

-

Vaikutukset viranomaisiin ja vankilaturvallisuuteen

-

Mahdolliset muut vaikutukset

-

Huomionne jaksosta "Suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestys"

-

Asetusluonnos

-

Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta

-

Näkemyksenne voimaantuloajankohdasta

Esitetty aiheuttaa muutostarpeita Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmä Rotiin. Tarvittavien muutosten toteuttamiseksi Rikosseuraamuslaitos toivoo lain hyväksynnän ja voimaantulon välille noin 30 kalenteriviikkoa.

Lokasaari Heidi
Rikosseuraamuslaitos